

Päivi Suur-Uski

29.4.2025

Työ- ja elinkeinoministeriö
VN/22817/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi energiatehokkuuslain ja eräiden muiden lakien muuttamisesta

Energiateollisuus ry kiittää Työ- ja elinkeinoministeriötä lausuntopyynnöstä ja poikkeuksellisen osallistavasta toimeenpanotavasta, joka sidosryhmien näkökulmasta lisäsi prosessin avoimuutta ja toi monien eri sidosryhmien näkemykset esille aikaisessa vaiheessa. Tämä näkyy positiivisesti myös lainsäädäntöesityksen laadussa.

Lausuntonaan Energiateollisuus toteaa seuraavaa:

Energiatehokkuus ensin -periaate

Energiatehokkuus ensin periaate on kannatettava, jos tapa selvittää energiatehokkuusratkaisuja ja päätösvalta investoinnin toteutustavasta säilyy toiminnanharjoittajalla. Energiatehokkuus huomioidaan jo nyt monin tavoin osana hankkeita. Toivottavaa on, että uusi raportointivelvoite tuo mahdollisimman vähän lisätyötä ja raportointiprosessin sujuvuus varmistetaan niin, ettei synny hankkeita viivästyttäviä tilanteita.

Energianhallintajärjestelmät ja energiakatselmukset

Energiatehokkuusdirektiivin artikla 11(10) vapauttaa yritykset tietyin edellytyksin artiklan kohdassa 2 mainituista energiakatselmusta koskevista velvollisuuksista. Energiateollisuus ry:n tulkinta direktiivistä on, että yritys vapautuu myös kohdassa 2 jäljempänä mainitusta velvollisuudesta laatia toimintasuunnitelma energiakatselmuksiin perustuvien suositusten pohjalta. Esitysluonnos on tältä osin hieman epäselvä ja jättää tarpeetonta tulkinnanvaraa, sillä 2 c luvun perusteluissa ei ole mainintaa siitä, että yritys vapautuu 7 §:n nojalla myös 11 a §:n mukaisesta velvoitteesta.

Epäselvyyksien välttämiseksi Energiateollisuus ry esittää esimerkiksi seuraavalaisia lisäyksiä:

2 c luvun 7 §: Pykälässä säädettäisiin tavoista, joilla yritys voisi vapautua **kaikista pakollisista** energiakatselmusta koskevista **2 c luvun** velvoitteista vaihtoehtoisilla toimenpiteillä. **Tämä koskee myös 11 a §:n mukaisen toimintasuunnitelman laatimista.**

2 c luvun 11 a §: Pykälässä säädettäisiin yrityksen velvoitteesta laatia yrityksen energiakatselmukseen liittyvä toimintasuunnitelma. Velvoite olisi yrityksille uusi, **ja koskee niitä yrityksiä, jotka ovat velvollisia laatimaan 6 §:ssä tarkoittaman pakollisen energiakatselmuksen.**

Lämmityksen ja jäähdytyksen vähittäismyyntiä koskevat sopimukset

Energiateollisuus kannattaa luonnoksessa energiatehokkuuslain 18 c §:ään esitettyä kansallista sääntelyratkaisumallia, jonka mukaan on loppuasiakkaan velvollisuus antaa direktiivin edellyttämät sopimustiedot loppukäyttäjälle. Kansallisesti valittu tiedonantamismalli on perusteltu, sillä energiayhtiöllä ei ole realistista mahdollisuutta tietojen toimittamiseen loppukäyttäjille.

Syynä tähän on se, että energiayhtiöllä ei ole sopimussuhdetta loppukäyttäjään eikä yhtiöllä näin ollen ole käytössään mitään tietoa esimerkiksi loppuasiakkaina toimivien taloyhtiöiden osakkeenomistajista tai vuokralaisista. Loppuasiakkaita koskevan rekisterin ylläpitäminen energiayhtiön toimesta ei myöskään olisi tarkoituksenmukaista eikä tietosuojalainsäädännön näkökulmasta perusteltua.

Sopimusehtomuutosten voimaansaattamisen aikataulu

Energiateollisuus lausuu kriittisesti energiatehokkuuslain 18 e §:n momenttiin 2 esitetystä mahdollisuudesta saattaa kuluttajia koskevat sopimusehtomuutokset voimaan aikaisintaan kahden kuukauden kuluttua ilmoituksen lähettämisestä. Energiateollisuus ei pidä perusteltuna sitä, että kuluttaja-asiakkaille ja muille asiakkaille toteuttaville sopimusehtomuutoksille on säädetty laissa eri aikataulut.

Energiateollisuus korostaa, että on tärkeää kiinnittää huomiota lämmön vähittäismyyjille aiheutuviin kustannuksiin, jotka lopulta vaikuttavat asiakkaille tarjotun palvelun hintaan. Esitetty malli tarkoittaisi vähittäismyyjille raskaampaa prosessia, sillä myyjät joutuvat rakentamaan tarpeettomat, erilliset sopimusehtomuutosten ilmoittamisprosessit eri asiakasryhmille. Erilliset kuluttaja-asiakkaiden ehtomuutoksia koskevat tiukemmat ilmoitusaikavaatimukset johtavat näin ollen tehottomuuteen ja aiheuttavat myyjille tarpeettomia lisäkustannuksia. On syytä huomata, että myös aiheuttamisperiaatteen mukaisesti lisäkustannukset tulisi kohdistaa kyseiselle asiakasryhmälle.

Sopimusehtomuutosten ilmoittamis- ja toteuttamisajankohtien erkaantuminen kauemmas toisistaan edellyttää yhtiöiltä pidempää ennakointia ja muutokset joudutaan tällöin mahdollisesti toteuttamaan vajavaisilla tiedoilla. Tämä voi lisätä kuluttaja-asiakkaan energian hinnoittelussa välttämättä huomioitavia riskejä. Energiateollisuus ry pitää tällaista sääntelystä johtuvaa riskiä tarpeettomana. Lisäksi prosessin hidastuminen ei ole kuluttaja-asiakkaan edun mukaista, sillä myös mahdolliset hinnoittelun alenemiset toteutuvat kuluttajille viiveellä. Muutoksista ilmoittaminen kahta kuukautta etukäteen ei näin ollen ole kuluttaja-asiakkaankaan etu.

Lisäksi energiatehokkuusdirektiivi mahdollistaa muutoksista ilmoittamisen kotitalousasiakkaille kuukautta ennen voimaantuloajankohtaa (ja muille kaksi viikkoa). Ehdotus kuluttajia koskevasta kahdesta kuukaudesta on huomattava tiukennus direktiivin liikkumavaraan ja näin ollen puhtaasti ns. lisäistä kansallista sääntelyä, mikä on myös vastaan nykyisessä hallitusohjelman tavoitteita norminpurkuun ja yritysten hallinnollisen taakan keventämiseen.

Yllä mainituin perustein Energiateollisuus ry esittää direktiivin mahdollistaman kansallisen joustovaran hyödyntämistä siten, että sopimusehtomuutokset voi toteuttaa myös kuluttaja-asiakkaille viimeistään kuukausi ennen niistä ilmoittamista.

Perusteluteksteissä todetaan sivulla 68, että "**erityisesti yritysten tai ammattimaisten toimijoiden välisissä asiakaskohtaisissa sopimuksissa** voi olla ennalta määriteltyjä, usein asiakaskohtaisia, ja yksilöityjä esimerkiksi indekseihin tai hankintakustannuksiin liittyviä hintojen päivityssyklejä. Tällaisia sopimuskauden aikana tehtäviä, ennalta sovittuja tarkastuksia ei pidettäisi lain tarkoittamina sopimusehtojen tai -hinnan muutoksina."

Energiateollisuus ry pitää erittäin tärkeänä, että laissa on selkeämmin huomioitu asiakkaan mahdollisuus valita niin halutessaan sellaisia mahdollisia uusia tuotteita, jossa hinta päivittyy tietyin ennalta sovituin väliajoin. Lain esityöt jättävät näiltä osin tulkinnanvaraa. Tällaisten tuotteiden avulla asiakas halutessaan pystyy optimoimaan kulutustaan itselleen entistä edullisemman sekä vähäpäästöisemmän lämmitysratkaisun. Ei ole tarkoituksenmukaista eikä asiakkaan edun mukaista, että laki rajoittaisi uusien dynaamisten esimerkiksi tunti hinnoiteltujen tuotteiden käyttöönottoa niille asiakkaille, jotka sellaisen haluavat valita. Tällaisen tuotteen valitsemisen on oltava kuitenkin vapaaehtoista ja lämmönmyyjällä on oltava tarjolla myös sellaisia tuotteita, jonka hinnoittelun muutoksista ilmoitetaan vähintään kuukautta ennen. Näissä tilanteissa yksilöllisissä sopimuksissa on erikseen määritelty laskentatapa, jolla hinta ja muut ehdot saavat muuttua asiakkaan ja myyjän yhdessä sopiman periaatteen mukaisesti. Mahdollisuus tällaisen tuotteen valitsemiseen on oltava yritysasiakkaiden lisäksi myös kuluttaja-asiakkailla ja tämänkin on selvästi käytävä ilmi esitöistä.

Selvyyden vuoksi Energiateollisuus ry ehdottaa, että lain perustelutekstiä tarkennetaan sähkömarkkinalain esitöitä (HE 20/2013 vp) mukailten esimerkiksi seuraavalla tavalla:

"Hinnan määräytymistä koskevat sopimuslausekkeet voidaan jakaa kahteen ryhmään, sopijapuolen toimintaa edellyttäviin lausekkeisiin ja itsestään vaikuttaviin muutoslausekkeisiin. Ensiksi mainitut hinnanmuutoslausekkeet voivat oikeuttaa vähittäismyyjän muuttamaan hintaa, jos tietty sopimusehto täyttyy. Näissä tilanteissa on kysymyksessä toimintaa edellyttävä hinnanmuutos, josta vähittäismyyjä ilmoittaa 18 e §:n tarkoittamalla tavalla etukäteen.

Lämmönmyyjän ja loppuasiakkaan välisissä asiakaskohtaisissa sopimuksissa voi olla ennalta määriteltyjä ja yksilöityjä hinnanmääräytymisperusteita, esimerkiksi indekseihin tai hankintakustannuksiin liittyviä hintojen päivityssyklejä. Lisäksi lämmönmyyjä ja loppuasiakas voivat sopia dynaamisesta tai dynaamisia komponentteja sisältävästä tuotteesta, jonka perusteella hintaa tarkistetaan tai se muuttuu tietyin väliajoin. Lain tarkoituksena ei ole rajoittaa uusien, esimerkiksi tunti- tai aikahinnoiteltujen tuotteiden käyttöönottoa. Tällainen tuote ei kuitenkaan saa olla ainoa tarjolla oleva tuote ja sen valitsemisen on oltava loppuasiakkaalle vapaaehtoista. Tällaisia sopimuskauden aikana tehtäviä, ennalta sovittuja tarkastuksia ei pidettäisi lain 18 e §:n tarkoittamina sopimusehtojen tai -hinnan muutoksina eivätkä tämän pykälän säännökset siten koske näitä itsestään sopimuksen mukaisesti vaikuttavia hinnanvaihteluja."

Tuomioistuinten ulkopuoliset riidanratkaisumenettelyt

Esitysluonnoksessa ehdotetaan energiamarkkinariitalautakunnan toimivallan laajentamista kattamaan sähkömarkkinariita-asioiden lisäksi myös energiatehokkuuslaissa säädettyihin oikeuksiin ja velvollisuuksiin liittyvät riita-asiat. Tämänhetkinen energiamarkkinariitalautakunnan kokoonpano on valittu sen alkuperäisten tehtävän eli sähkömarkkinoiniin liittyvien riitojen käsittelyyn, johon myös kokoonpanolta on voimassa olevan lain mukaisesti edellytetty perehtyneisyyttä. Toimivallan laajentaminen esityksen mukaisesti tulee myös kasvattamaan lautakunnan käsittelymääriä.

Energiateollisuus pitää tärkeänä varmistaa, että lautakuntaan saadaan riittävästi resursseja sekä myös lämmitys- ja jäähdytysmarkkinoiden asiantuntemusta.

Artikla 26

Energiateollisuus pitää erinomaisena, että Työ- ja elinkeinoministeriö on toimeenpanemassa direktiivin maksimaalisella kansallisella joustovaralla, varmistaen samalla direktiivin tavoitteiden täyttymisen. Energiateollisuus kiittää TEM:iä siitä, että se sallii molempien menetelmien käytön kaukolämpöyhtiön tehokkuuden määrittämiseksi, mikä poistaa monet mahdolliset verkkokohtaiset haasteet, joita yksittäisissä kaukolämpöverkoissa saattaisi esiintyä.

Energiateollisuus pitää hyvänä, että perustelumuiotiossa on korostettu huoltovarmuuden tärkeyttä. Huoltovarmuus on tärkeä osa Suomen turvallisuuspolitiikkaa ja tarkoittaa kykyä selviytyä häiriötilanteissa ja kriisioloissa mahdollisimman vähin erityisjärjestelyin ja haitoin. Lähes kaikissa kaukolämpöverkoissa huoltovarmuus on varmistettu fossiililla polttoaineilla eli esimerkiksi laite- tai putkirikon sattuessa asiakkaat saadaan pidettyä lämpiminä. Huoltovarmuudesta eli vara- ja huipputuotannon rakentamisesta ja käytöstä voisi olla hyvä todeta jotain myös lakitekstissä itsessään. Lainsäädännön tarkoituksena on vähentää fossiilisten polttoaineiden käyttöä, mutta huoltovarmuutta vaarantamatta. Energiateollisuus pitää erittäin tärkeänä, että lakipykälä toimeenpannaan siten, että Suomen huoltovarmuus ei vaarannu.

Energiateollisuus katsoo, että sekapolttoaineet ja muut vastaavat polttoaineet tulisi rajata rajoitteen ulkopuolelle, joka rajoittaa uusien laitosten rakentamista ja laitosten korjaamista. Tähän viittaa myös komission delegoitu säädös, jossa mm. sekapolttoaineet ja muut ylijäämätuotteet ovat rajattu fossiilisten polttoaineiden määritelmän ulkopuolelle (<https://ec.europa.eu/info/law/better-regulation/have-your-say/initiatives/13441-Energiatehokkuus-viitearvot-sahkon-ja-lammon-yhteistuotannolla-saavutettavan-energiansaaston-laskemiseksi-paivitys-fi>)

Fossiilisten ja turpeenkin poistuessa valikoimasta, korostuu jäljellä olevien polttoaineiden rooli myös toimitus- ja huoltovarmuuspolttoaineina. Samalla sekapolttoaineet toimivat toiminnanharjoittajasta vaihtoehtona puupolttoaineille, joista on etenkin viime vuosina ollut niukkuutta. Mahdollisuus käyttää sekapolttoaineita on täten tärkeää huoltovarmuuden kannalta ja siksi laitoksia pitäisi jatkossakin saada luvittaa käyttämään sekapolttoaineita (ja muita vastaavia polttoaineita). Päästötavoitteet ja tehokkaan kaukolämmön määritelmä ohjaavat joka tapauksessa vähentämään päästöjä, joita osan sekapolttoaineista poltosta muodostuu ja nämä päästöt ovat myös päästökaupan piirissä suurimmilta määrin. Täten sekapolttoaineita ei tässä kohdin kannata tiukasti tulkita fossiiliseksi polttoaineiksi.

Energian tehokas siirto, muunto ja jakelu

Energiatehokkuusdirektiivin artiklan 27 tavoitteena on lisätä energiansäästöpotentiaalia sähkön ja maakaasun siirrossa ja jakelussa ja edistää energiatehokkaiden verkkojen kehittämistä. Esitysluonnoksen mukaisesti artiklan vaatimukset huomioitaisiin muutoksina sähkömarkkinalakiin ja maakaasumarkkinalakiin. Pidämme esitettyjä muutoksia pääosin perusteltuina ja kannatettavina.

Verkonhaltijoiden olisi seurattava verkkohäviöiden kokonaismäärää sekä optimoitava häviöiden kokonaismäärä ja parannettava verkon energiatehokkuutta teknistaloudellisesti parhaalla mahdollisella tavalla ja ottaen huomioon älykkäät verkkoratkaisut. Tämän vaatimuksen toteuttamiseksi verkonhaltijoille asetettaisiin uusia raportointivelvollisuuksia.

Huomautamme, että kaikki uudet raportointivelvoitteet lisäävään verkkotoiminnan kustannuksia. Tietojen kerääminen ja raportointi edellyttävät prosessien ja tietojärjestelmien kehittämistä ja aiheuttavat kustannuksia. Verkonhaltijoihin kohdistuu jo nyt lukuisia raportointivelvollisuuksia ja usein kustannustehokkain tapa uusien tietojen toimittamiseksi on hyödyntää olemassa olevia tiedon keruu- ja raportointiprosesseja. Pällekkäistä raportointia tulisi lähtökohtaisesti välttää.

Esitysluonnoksen mukaan verkkohaltija voisi täyttää velvoitteensa toimittaa verkon optimointia koskevia tietoja vapaaehtoisien energiatehokkuussopimusjärjestelmän kautta. Pidämme tätä kannatettavana.

EU:n metaaniasetus tulee edellyttämään maakaasuverkonhaltijoilta metaanipäästöjen raportointia metaaniasetuksessa säädetyn mukaisesti. Kustannustehokkuuden ja päällekkäisten raportointivelvoitteiden välttämiseksi olisi perusteltua, että viranomaisraportointi häviöistä kulkisi suoraan viranomaisten välillä ja verkkohaltija voisi raportoida tiedot vain yhdelle viranomaiselle yhden kerran. Esitämme asian huomioimista tämän lainsäädännön sekä EU metaaniasetuksen raportointivaatimusten toimeenpanossa.

Datakeskuksista

Laissa on säädetty velvoite yli 1 megawatin datakeskusten hukkalämmön hyödyntämiselle. Velvoite on kuitenkin varsin löysä. Velvoitteen pystyy esimerkiksi täyttämään hyödyntämällä erittäin pienen osuuden koko hukkalämpömäärästä vain datakeskuksen sisäisesti. Esimerkiksi kustannus-hyötyanalyysiä ei tarvitse tehdä, jos datakeskuksen omilla lämmöillä lämmitetään datakeskusta itseään. Vaatimus on merkittävästi muita teollisuuslaitoksia löysempi, joita sisäinen hukkalämpöjen hyödyntäminen ei vapauta kustannus-hyötyanalyysistä. Täten laki ei edes vaadi maksimaalisesti hyödyntämään hukkalämpöä, vaikka se olisi teknis-taloudellisesti mahdollista. Tämä tarkoittaa, että valtaosa datakeskusten tuottamasta hukkalämmöstä voisi jäädä hyödyntämättä. Energiateollisuus ehdottaa poikkeuksen kiristämistä siten, että datakeskukset, joiden ERF-luku on yli 40 % ovat vapautettuja velvollisuudesta. Tarkoituksena on, että varmistetaan datakeskusten pyrkivän hukkalämpöjen mahdollisimman laajaan hyödyntämiseen. Nykyisellä kirjaustavalla tämä ei toteudu vaan asia jätetään datakeskusoperaattorin oman harkinnan varaan.

Yleisesti energiatehokkuuslaki ja energiatehokkuussopimukset

Energiatehokkuussopimukseen viitataan useassa kohtaa energiatehokkuuslakia ja energiatehokkuussopimusjärjestelmä on keskeinen keino täyttää kansalliset tavoitteet sekä energiatehokkuusvelvoite. Pidämme tätä lähestymistapaa kannatettavana. Kuitenkin on kiinnitettävä erityistä huomiota ja varmistettava, että energiatehokkuussopimusjärjestelmä on houkutteleva ja tarjoaa yrityksille riittävästi etua, jotta vapaaehtoiseen järjestelmään liitytään. Erityisesti on varmaan varmistettava, että lain tuomat uudet erilaiset raportointivelvoitteet eivät tuo lisäkuormitusta yrityksille ja raportointi voidaan toteuttaa sopimustoiminnassa mukana olevissa yrityksissä ”yhden luukun” periaatteen mukaisesti.

Ystävällisin terveisin

Energiateollisuus ry

Päivi Suur-Uski
Asiantuntija, Energiamarkkinat
Energiateollisuus ry
paivi.suur-uski@energia.fi
Puhelinnumero +358 44 300 1369